

JACOBO VIDAL (coord.)

Episodis de la història de l'art a l'antiga regió de Tortosa

Volum monogràfic de la revista *Recerca*, Arxiu Comarcal del Baix Ebre, Tortosa, 2015

En la seva setzena edició, la revista *Recerca* dedica el seu volum anual a l'estudi de la història de l'art de l'antiga regió de Tortosa. El volum ressenyat, comprès per nou articles, vol servir d'eina per impulsar l'estudi rigorós de les nombroses activitats artístiques que hi van tenir lloc. Un impuls que no va sorgir fins a finals del segle xx i que ara gaudeix, amb aquesta publicació de referència, d'un reconeixement especial. Tot i això, el camí per recórrer continua sent llarg i les reivindicacions sobre la necessitat de recobrar la memòria de Tortosa, tal com veurem, són encara reiterades i molt necessàries.

Recerca 16 s'obre amb «"Relíquies, béns, joyes, robes, argent,

perles, pedres precioses, vestiments e altres coses...". Introducció al tresor medieval de la catedral de Tortosa». Jacobo Vidal ens ofereix aquí transcrita i precisada la conferència que féu al Museu del Louvre sobre el tresor tortosí. Com bé puntualitza, l'article —d'un gran rigor documental— constitueix solament un petit tast del que podria arribar a significar l'estudi d'aquest conjunt d'obres, la majoria d'elles d'origen medieval. Malauradament, el tresor ha viscut múltiples vicissituds (entre les quals destaca la Guerra Civil) que han repercutit negativament en la quantitat de peces conservades fins avui. Així, doncs, presentant el rerefons contextual, la línia evolutiva i la introducció respectiva a cada tipologia d'obra del tresor de la seu, Vidal posa una baula més en aquest llarg recorregut per recuperar-ne la memòria, el valor i, finalment, el reconeixement merecuts.

Els tres articles següents són: «Les biblioteques catedralícies de Tortosa i Roda d'Isàvena: els *libri artium* com a cas d'estudi», «El taller d'Aloi de Montbrai i el sepulcre dels Tous, cavallers i grans mestres de Montesa» i «La disseminació d'hospitals del bisbat de Tortosa durant l'edat mitjana». Rebecca Swanson, autora del primer, se centra en l'estudi de la presència dels *libri artium* abans del 1200, en alguns casos clara i en d'altres probable, i conclou que no és possible el traspàs o contacte entre ambdues institucions per diferències temàtiques i formals. L'estudi sobre el sepulcre dels

Tous, de Miquel Àngel Fumanal i Pagès, és rellevant perquè tracta un dels temes més polèmics de l'art medieval català: l'escultura de la Corona i les seves autories. L'últim dels tres articles, a càrrec d'Antoni Conejo da Pena, és un estudi dels hospitals del bisbat de Tortosa en relació amb el seu territori. Conejo considera la diòcesi tortosina un punt d'especial confluència social, religiosa i comercial, la qual cosa anà paral·lela a una demanda creixent i al consegüent desenvolupament d'aquests espais d'assistència.

Una altra prova de la importància de Tortosa no només en l'àmbit nacional, sinó també en l'internacional, ens l'ofereix Montse Ortí amb l'article «La projecció catalana i europea del marbre brocatell de Tortosa». Aquest tipus de roca calcària gaudia de l'etiqueta de *marmi antichi*, fet que va convertir Itàlia, sobretot a partir del segle xvi (moment en què l'interès per recuperar el gust grecoromà governa), en un important client de les pedreres tortosines. Aquest seguit de traspàsos interessent, a més, per tot el teixit de contactes i d'influències artístiques que inevitablement comporten.

El setè article, «Aportación documental en torno a la biografía de Josep Escorihuela: partida de nacimiento y testamento», té com a fi acabar d'il·luminar certes qüestions de la vida del músic que havien romàs certament borroses. Amb aquest propòsit, Maria Rosa Montagut fa aquí una precisa anàlisi de dos documents crucials, la partida de naixement i el testament d'Es-

corihuela, i aprofita per reivindicar la importància de recórrer als textos conservats per tal d'abondar de la forma més fidedigna possible l'estudi biogràfic de qualsevol autor. A continuació trobem la contribució de Maria del Mar Rovira i Marquès, «La projecció i construcció dels quaters militars de Tortosa al segle XVIII», en què es recalca la importància que els enginyers militars tingueren, en època dels Borbó, en el desenvolupament de l'arquitectura hispànica.

Finalment, tant «El pensament artístic de Palomino a la Reial Capella de la Santa Cinta de Tortosa» com «Las pinturas murales de la iglesia de Sant Francesc de Tortosa. Un conjunto por descubrir» fan precises anàlisis iconogràfiques de les respectives mostres de pintura mural. Silvia Canalda, autora del primer, ofereix, a més, una lectura iconogràfica inèdita basada en els textos de Palomino i de Cesare Ripa: la possible identificació de la gentilesa i de la doctrina a la lluneta del creuer de la capella. Beatriz García Sánchez, encarregada del segon article, posa de manifest el rerefons ideològic que portà a l'elecció de les escenes de l'església de Sant Francesc: la voluntat de glorificar l'orde franciscà com l'únic orde legitimat directament per Déu després que els valors conservadors de l'Església es veiessin perillosament sacsejats durant les guerres carlines.

Com ja s'ha vist, Jacobo Vidal inaugura en aquest volum l'esperit reivindicatiu en favor d'un major reconeixement i, per exten-

sí, d'una millora en la conservació de les peces del tresor de Tortosa. Aquesta veu és també integrada en molts dels altres articles, ja comentats, del monogràfic: Antoni Conejo fa una crida a impulsar la protecció dels hospitals, monuments cabdals en la història de l'art medieval pel fet de ser peces imprescindibles en el desenvolupament de qualsevol territori; Beatriz García Sánchez posa en relleu la importància iconogràfica del mural de l'església de Sant Francesc i alhora el seu menysteniment per part de les autoritats polítiques; finalment, Rebecca Swanson expressa la necessitat d'encabir les biblioteques dins els objectes d'estudi de la història de l'art, així com la de recordar que són «entitats vives» i que cal abordar-les amb la metodologia que això demana.

D'aquest seguit de reivindicacions es dedueix fàcilment que la qüestió del patrimoni i la seva conservació és encara una preocupació latent en la història de l'art de Tortosa i que, com bé demostra aquest volum, cal despertar en la consciència de tots la necessitat d'estudiar les nombroses obres que la regió ofereix per tal de dedicar-los l'espai de reconeixement i, per tant, de protecció que certament es mereixen.

Cèlia Querol Torelló
Universitat de Barcelona

Rosa Alcoy (ed.)

L'art medieval en joc

EMAC-Contextos IV, Edicions de la Universitat de Barcelona, Barcelona, 2016

Potser sigui una bona estratègia, per tal de donar a conèixer l'art medieval, abordar-lo no directament, sinó a través del seu reflex en l'art posterior. Si observem de manera detallada les diferents formes, temes i aspectes que agafa d'ell, per exemple, l'art del segle XIX, un pot arribar a fixar bona part de les seves característiques. Aquesta ha sigut, almenys, una de les conseqüències de la meua lectura de *L'art medieval en joc*, el llibre que, editat per Rosa Alcoy, professora de la Universitat de Barcelona i directora del grup EMAC. Romànic i Gòtic, ha estat publicat recentment per Edicions de la Universitat de Barcelona.

Anem primer al projecte, una de les activitats del qual reflecteix